

Offentlig styring og planlegging

Funn fra forskningen 2011–2015

Program
Demokrati, styring og regionalitet – DEMOSREG

Offentlig styring og planlegging

Funn fra forskningen 2011-2015

Demokrati, styring og regionalitet - DEMOSREG

© Norges forskningsråd 2016

Norges forskningsråd
Besøksadresse: Drammensveien 288
Postboks 564
1327 Lysaker
Telefon: 22 03 70 00
post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no/

Publikasjonen kan bestilles via internett:
www.forskningsradet.no/publikasjoner

Grafisk design omslag: Design et cetera AS
Foto/ill. omslagsside: Shutterstock

Foto s. 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19: Shutterstock
Foto s. 17: <https://ekebergsletta.wordpress.com/>

Rapporten er utarbeidet av Frode Longva, Transportøkonomisk institutt – TØI,
på oppdrag fra programstyret for DEMOS.

Oslo, november 2016

ISBN 978-82-12-03563-8 (pdf)

Innhold

Forord.....	5
Innledning.....	7
Regional samordning og flernivåstyring	7
Kommunal planlegging	9
Avslutning	12
Prosjektoversikt.....	13
Governance and learning: Policy tools and capabilities for better governance design	13
From service provider to network node: Does the Counties' coordination role contribute to goal attainment and public sector innovation?	14
The case of coordinated land use and transport policy: Investigating new tools for regional governance and policy coordination (REGPOL).....	15
Planning and Sustainable Urban Land use – URBANPLAN.....	16
Handling conflict in compact city/centra development: How is local sustainable planning managed through new planning tools and practices? – SUSPLAN	17
Mountain areas in Norway as attractive rural communities or urban recreational playgrounds: the challenges to a mountain policy.....	19
Climate emission and energy use planning at the local level: Top-down directives and bottom-up responses (Clean-up)....	20
De-collectivisation of Decision-Making and the Decline of a Local Mandate.....	21

Forord

Forskningsprogrammet Demokrati, styring og regionalitet (DEMOSREG) har hatt som mål å bidra til økt kunnskap om regionale utviklingsprosesser og nye vilkår for planlegging, styring og demokrati. Programmet har særlig rettet søkelyset mot utfordringer i skjæringsfeltet mellom sektorer, territoriale enheter og ulike geografiske styringsnivåer. Programmet har vært gjennomført i to faser, fase 1 i perioden 2005-2010, fase 2 i perioden 2011-2014.

DEMOSREG har vært finansiert av Kommunal og moderniseringsdepartementet og Samferdselsdepartementet med totalt 168 millioner kroner, hvorav 77 millioner i fase 2. Tolv prosjekter ble finansiert i denne andre fasen, under følgende tre tema:

1. Økonomisk utvikling og strukturelle omstillingsprosesser
2. Offentlig styring og planlegging
3. Demokrati og politisk deltakelse

Programstyret for DEMOS har fått utarbeidet tre populærvitenskapelige oppsummeringer, som presenterer prosjektene fra fase 2 og drøfter de viktigste resultatene. Denne oppsummeringen omfatter prosjekter om temaet offentlig styring og planlegging.

Terje P Hagen
Programstyreleder

Innledning

Denne oppsummeringen er skrevet på oppdrag fra programstyret for Forskningsrådets program *Demokratisk og effektiv styring, planlegging og forvaltning* (DEMOS). Oppdraget bestod i å oppsummere åtte prosjekter under DEMOSREG som har handlet om offentlig styring og planlegging.

Samfunnet blir stadig mer komplekst med utfordringer som griper på tvers av tradisjonelle sektor- og forvaltningsinndelinger. Handlinger og hendelser på ett område kan få tilsiktede så vel som utilsiktede virkninger på helt andre områder og over store avstander. Behovet blir derfor større for mekanismer som kan bidra til å samordne og avstemme de ulike virksomhetene på tvers av både sektorer og beslutningsnivåer. DEMOSREG griper fatt i to sider av denne problematikken under temaet offentlig styring og planlegging i programplanen: Utviklingen av nye styringsformer som utfordrer de tradisjonelle hierarkiske styringsprinsippene; og planlegging for bærekraftig utvikling gjennom endringer i plan- og bygningsloven.

Regional samordning og flernivåstyring

Tre av programmets prosjekter analyserer samarbeid mellom stat, fylkeskommune og kommune på politikk-områder som krever samstyring over flere forvaltningsnivåer. Den nye fylkeskommunens rolle som regional samordner på komplekse politikk-områder har stått i sentrum i to av prosjektene. Det ene har belyst hvordan fylkeskommunene har håndtert og fulgt opp tre av de nye politikk-områdene som de fikk ansvaret for gjennom forvaltningsreformen i 2010 – folkehelse, regional utvikling og vannforvaltning. Prosjektet *Fylkeskommunenes rolle som koordinatorene*¹ har sammenlignet fylkeskommunenes løsningsvalg og hvordan de har fungert som knutepunkt for koordinering.

I folkehelse ser det ut til at fylkeskommunene satser på oppfordringer til deltakelse, i vannforvaltning bruker de pålegg om deltakelse, og i regional utvikling har de økonomiske virkemidler. Til tross for sterkere virkemidler er det likevel et spørsmål om fylkeskommunen har tilstrekkelig makt til å fylle rollen som plan- og utviklings-

aktør fordi den hierarkiske og nettverksorienterte styringslogikken ikke alltid spiller sammen. Nettverksstyring bygger på tillit og gjensidighet mellom partene, slik at dersom én part ikke kan eller vil bidra til dette, undergraves nettverksstyring. I vannforvaltning og folkehelse hvor henholdsvis mye og lite står på spill, er sjansen stor for at samarbeidet kan hemmes av henholdsvis egeninteresse og ignoranse. Når det gjelder regional økonomisk utvikling er utfordringen snarere å overkomme fragmentering og sterke eksterne strukturelle faktorer som økonomisk nedgang og flyttestrømmer.

I arbeidet med å bygge innovasjonsfremmende kapasitet i norske regioner identifiserer prosjektet fire avgjørende faktorer: (i) *Få interessekonflikter*. Høy konflikt og sterke interesser gjør det vanskelig å finne fram til nye ideer og løsninger, (ii) *Uavhengige sentrale aktører*. Dersom sentrale aktører støttes av sterke sektorinteresser reduserer det regionens mulighet for å få aktørene til å delta i samarbeid som kan avføde innovasjon, (iii) *Ulike styringsformer og -verktøy trekker i samme retning*. Det vil si at reguleringer, økonomiske insentiver, osv. støtter opp om, og ikke undergraver nettverksarbeidet, (iv) *Strategisk lederskap og styring*, som fremstår som en nøkkel for å få til samarbeidsdrevet innovasjon

Den moderne norske fylkeskommune har i dag et stort potensial og ofte store ambisjoner om å innta en regional samfunnsutviklerrolle. Prosjektet viser imidlertid at potensialet og ambisjonene i begrenset grad blir overført til praktisk politikk. Dette skyldes dels at fylkeskommunen bare til en viss grad har vilje og evne til å gi strategisk retning for utviklingen, dels at de ofte har problemer med

å koordinere og mobilisere sprikende offentlige sektormyndigheter til felles innsats, og dels bare i varierende grad klarer å mobilisere ressurskontrollerende aktører (både offentlige og private).

Inntrykket av et styrket, men til dels uforløst potensial for regional

koordinering dokumenteres også i prosjektet *Samordnet areal- og transportpolitikk – en studie av nye regionale styringsmekanismer*². Prosjektet tar utgangspunkt i forvaltningsreformen fra 2010 og revisjonen av plan- og bygningsloven (PBL) i 2009 og analyserer hvordan reformene har påvirket fylkenes muligheter og evner til å fylle rollen som regional samordningsaktør i areal- og transportpolitikken.

¹ *From service provider to network node: Does the Counties' coordination role contribute to goal attainment and public sector innovation?* Under ledelse av NIBR i samarbeid med Roskilde Universitet og Umeå Universitet.

² The case of coordinated land use and transport policy: Investigating new tools for regional governance and policy coordination. Prosjektet er ledet av Transportøkonomisk institutt.

I prosjektet argumenteres det for at forvaltningsreformen og dens overføring av statlige veier til fylkeskommunene i liten grad har påvirket fylkenes samordning av vei- og kollektivsatsinger og faktiske politiske (om)prioriteringer mellom vei og kollektiv. Dette skyldes dels at kompetansen og utførersansvaret fortsatt ligger hos Statens Vegvesen, dels at stadig strengere statlige veinormer har begrenset den lokale handlefriheten til politiske omprioriteringer, og dels at tilgjengelige ressurser har blitt bundet opp av kostnadsvekst og vedlikeholdsetterslep på veinettet.

Prosjektet har dessuten utviklet en ny produktivitetsindeks som måler forvaltningsreformens effekter på henholdsvis kostnadseffektivitet og dens måloppnåelse. Uprøving av indeksen viser at reformen i liten grad har påvirket fylkenes kostnadseffektivitet. Det er heller ingen sammenheng mellom samferdselsadministrasjonenes størrelse og dens kostnadseffektivitet, noe som indikerer at store enheter ikke nødvendigvis er mer effektive enn mindre.

Det samme bildet fremkommer når prosjektet ser på erfaringene med de nye verktøyene i plan- og bygningsloven. Verken sterkere målformulering om et bærekraftig samfunn, obligatoriske planstrategier hvert fjerde år, obligatoriske regionale planforum eller muligheter for å lage bindende bestemmelser i regionale planer ser ut til å ha hatt nevneverdig betydning for fylkenes evne til å koordinere og styre areal- og transportutviklingen i mer bærekraftige retninger. Obligatorisk planstrategi har riktignok bidratt til klarere prioriteringer i enkelte fylker, samtidig som regionalt planforum oppfattes som et svært viktig forum for diskusjoner, kunnskapsdelingen og tillitsbygging.

Forvaltningsreformen og revidert PBL ser altså hver for seg ut til å ha hatt liten betydning for fylkenes evner til å styre den regionale areal- og transportutviklingen i mer bærekraftige retninger. Selv om fylkeskommunene både ser potensialet og har store ambisjoner om å fylle en samordningsrolle, blir det bare i begrenset grad overført til praktisk politikk. Likevel beskriver prosjektet endringer i måten fylkene arbeider på internt og mellom forvaltningsnivåene som kan ha stor betydning på lengre sikt. Forvaltningsreformen har gitt økt lokal- og regionalpolitisk engasjement om vei- og kollektivsatsinger og fylkeskommunene setter seg stadig oftere i førersetet ved å initiere samordnede areal- og transportplanprosesser i henhold til PBL. Fylkene definerer her et overordnet rammeverk for samordning hvor det jobbes mye med å utvikle felles mål, problemforståelser og plankonsepter på tvers av sektorer og nivåer. Samtidig ser reformene ut til å ha styrket fylkeskommunen som forhandlingspart i eksisterende nettverk hvor statlig sektormyndighet, byer og fylkeskommuner deltar (for eksempel bymiljøavtaler og -pakker). Dette gjør at reformene trolig har større betydning for faktisk politikk og måloppnåelse på lang sikt enn hva de konkrete erfaringene tilsier så langt.

I prosjektet *Nettverk, styring og læring – bedre håndtering av komplekse samfunnsproblemer*³ er det sett nærmere på hvordan stat, fylkeskommune og kommune samarbeider på feltene fysisk planlegging, bosetting av innvandrere og regional forskning og utvikling (FoU). Prosjektet har sammenlignet hvordan samstyringen finner sted på de tre politikkområdene og analysert hva som bestemmer

utformingen og effektene av ulike styringsstrukturer, samt hvilke betingelser de gir for politisk kontroll og læring.

Prosjektet har produsert fire delvis atskilte vitenskapelige artikler. I den første artikkelen analyserer prosjektet hvordan administrativ og ledelsesmessig ansvarlighet fremkommer innenfor ulike politikkområder, og hvorvidt og hvordan dette varierer med egenskaper ved de underliggende offentlige etatene. Prosjektet ser på mål- og resultatstyring mellom departement og fem underliggende etater innenfor helse, velferd og immigrasjon.

Resultatene viser at ansvarligheten fremstår i en rekke hybride former ved resultatstyring. Dette skyldes variasjoner i hvilke oppgaver de offentlige etatene utfører og deres strukturelle tilknytning til moderdepartementet.

I den andre artikkelen rettes søkelyset mot bosetting av flyktninger i norske byområder. Studien ser nærmere på beslutningsprosessene i 14 byer – syv positive til bosetting og syv negative – og studerer hvordan lokale administrative og politiske prosesser kan forklare beslutningen. Studien viser at måten administrasjonen «rammer inn/selger» bosettingsspørsmålet på er viktig for hvilke politiske interesser som mobiliseres og hvorvidt endelig beslutning blir i tråd med administrasjonens ønsker. Det vanlige er likevel at majoriteten av partiene bøyer seg etter administrasjonens økonomiske argumenter.

Det er (...) ingen sammenheng mellom samferdselsadministrasjonenes størrelse og dens kostnadseffektivitet, noe som indikerer at store enheter ikke nødvendigvis er mer effektive enn mindre.

³ *Governance and learning: Policy tools and capabilities for better governance design* Under ledelse av UiO, Institutt for statsvitenskap i samarbeid med Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved UiO, KORA, Twente Universitet og DFØ.

I en tredje artikkel ser man nærmere på hvordan enkelt-aktører er med på å påvirke hvilke mål som realiseres eller ikke ved utbygging av nye boligområder. Det konkrete caset som studeres er utbyggingen av Barcode i Oslo, der arkitektene viste seg å spille en sentral rolle for hvilke sosiale hensyn som til slutt ble inkludert/ekskludert i byggeprosjektet. Resultatene viser at de opprinnelige planene om å inkludere sosiale perspektiver i Barcode-utbyggingen ble dempet til fordel for arkitektenes egne ambisjoner om å utarbeide spektakulær arkitektur og signalbygg som reklame for egen virksomhet.

I prosjektets fjerde artikkel studeres desentralisering av offentlig forvaltning med vekt på overføringen av deler av forskningspolitikken til regionalt nivå. Dette er en trend vi har sett i flere land de siste årene, drevet av en økende erkjennelse av regioner som motorer for økonomisk utvikling og den vitenskapelige forskningen rolle i så henseende. Artikkelen tar for seg overføringen av deler av forskningsansvaret som fant sted ved forvaltningsreformen i 2010. Resultatene tyder på at reformen har hatt høy måloppnåelse når det gjelder forskningskvalitet og mobilisering av regional FoU-innsats på tross av beskjedne

endringer i institusjonelle strukturer. Det siste kan bidra til å dempe eventuell motstand mot reformarbeidet.

I prosjektets femte artikkel diskuteres det skrikende behovet for økt innovasjon i offentlig sektor opp mot mangelen på vitenskapelig kunnskap og forståelse av fenomenet. Artikkelen ser nærmere på nordiske erfaringer med såkalte frikommuneforsøk. Frikommuneforsøkene analyseres vis-à-vis mer

Resultatene viser at de opprinnelige planene om å inkludere sosiale perspektiver i Barcode-utbyggingen ble dempet til fordel for arkitektenes egne ambisjoner om å utarbeide spektakulær arkitektur og signalbygg som reklame for egen virksomhet.

generelle evalueringstilnærminger og som en strategi for å integrere offentlig innovasjon på en mer systematisk måte. Analysene dokumenterer et utnyttet potensial for å integrere de ulike fasene i offentlig innovasjon knyttet til oppdagelse, uttesting og diffusjon.

Kommunal planlegging

To av programmets prosjekter analyserer vilkårene og barrierene for å oppnå kompakt byutvikling i norske kommuner. Prosjektet *Urbanplan: Planlegging og bærekraftig arealbruk*⁴ studerer de markedsmessige, de institusjonelle og de planmessige vilkårene for å oppnå kompakt byutvikling.

Mange kommuner ønsker fortetting og konsentrasjon for å fremme en mer bærekraftig byutvikling. Prosjektet viser imidlertid at vekst gjennom transformasjon utgjør en beskjeden del av nybyggingen. Også mesteparten av kommunenes framtidige vekst er planlagt gjennom feltutbygging, selv om alle kommunene har vekst gjennom transformasjon på sin agenda. Transformasjonsprosjekter stopper imidlertid oftere opp og legges på is.

Dette kan forklares med markedssituasjonen, planfeil og samarbeidsproblemer mellom aktørene. I prosjektet fremstår markedssituasjonen som en viktig forklaring for transformasjonsprosjekter som ikke kommer i gang. Å bygge boliger for salg i et (stort) transformasjonsprosjekt er komplisert, det er store initialkostnader og utbygger må ha lenger tidsperspektiv enn ved bygging gjennom fortetting eller felt. Prosjektene må deles inn i byggetrinn, og det vil være nødvendig å selge de første trinnene før hele området er ferdig utviklet. Prosjektet viser at både utbyggingsprosessen og byggetrinn påvirker prisene: De første boligene prises lavere enn de som følger i senere trinn. Det kan dermed se ut til at inntektssiden i et transformasjonsprosjekt er noe lavere for utbygger, særlig for de utbyggerne som er først ute. Samtidig er det først når hele området er ferdig utviklet at fruktene av omdanningen kan høstes.

Prosjektet peker også på viktigheten av å samordne ulike eierskap ved planleggingen av store transformasjonsprosjekter. Sammensatt eierskap er ikke et problem i seg selv. Det skjer like gjerne utvikling på områder med mange eiere som i områder med en eier. En viktig forutsetning er imidlertid at områder med mange eiere planlegges på måter som tar hensyn til eierskapet. Dette gjelder både arealbruken og dermed plassering av veier, grøntstruktur og fellesområde, og spesielt ved utbygging av teknisk infrastruktur. Dermed er det å få i gang utvikling i områder med mange eiere krevende for kommunen.

....vekst gjennom transformasjon utgjør en beskjeden del av nybyggingen. Også mesteparten av kommunenes framtidige vekst er planlagt gjennom feltutbygging, selv om alle kommunene har vekst gjennom transformasjon på sin agenda.

Her er det klare sammenheng mellom planbestemmelser og nødvendigheten av grunneiersamarbeid. Kommunene som samarbeider med utbyggere og grunneiere gjennom både planlegging, avtale, aktiv kommunal tomtepolitikk og til rettelegging gjennom bruk av økonomiske virkemidler, greier å ta i bruk ledige arealer i byene. Fordelingen av makt og myndighet som følger av planloven fremstår dermed som en nødvendig, men ikke tilstrekkelig betingelse for å oppnå vekst gjennom transformasjon.

⁴ *Urbanplan: Planning and Sustainable Urban Land use* Under ledelse av NMBU i samarbeid med NIBR og NIBIO/Divisjon for skog og utmark.

Et beslektet prosjekt er *SUSPLAN - Håndtering av motstridende hensyn i kompakt byutvikling*⁵. Dette prosjektet har tatt for seg hvordan små og store byer håndterer de innebygde spenningene i kompakt byutvikling, avveier motstridende hensyn og ivaretar kjernedimensjonene knyttet til bærekraft. Prosjektet peker på tre bærekraftspenninger som kommer til syne i kompakt byutvikling. *For det første den klassiske motsetningen mellom vekst og vern*: Kompakt byutvikling legger mer press på arealene innenfor byggesonen, og dette intensiverer motsetningen mellom fortetting og utbyggers inntjening på den ene siden og hensynet til eksisterende bebyggelse og beboere på den andre.

For det andre motsetninger mellom ulike miljøhensyn i bærekraftidealet: I den reviderte plan- og bygningsloven fra 2008 har grønnsstruktur kommet til som et nytt arealformål. Byene har stor oppmerksomhet om grønnsstruktur som et element planleggingen skal ivareta, i likhet med bygd struktur og infrastruktur. I prosjektet fremkommer det imidlertid at det forekommer «interne» strider mellom vektleggingen av de ulike hensynene som grønnsstrukturen skal ivareta. Et godt eksempel på dette er hensynet til rekreasjon og hensynet til bevaring av naturmangfold som ofte står mot hverandre.

For det tredje motsetninger mellom sosial bærekraft og økonomiske hensyn: Mens kompaktbymodellen ofte fremhever prinsipper om korte avstander og redusert bilbruk, har dens attraktivitet og arkitektoniske uttrykk fått mindre oppmerksomhet. Prosjektet argumenterer for at det er denne delen av den sosiale bærekraftdimensjonen som i minst grad er regulert og i minst grad ivaretas i kompakt byutvikling i praksis. Oppheving av statlige kvalitetsnormer og ulik kjøpekraft har over tid gitt stor variasjon i bokvalitet, ofte innen et og samme prosjekt. Store leiligheter i de øverste etasjene med store terrasser, samt gode sol- og utsiktsforhold, blir ofte kombinert med svært små leiligheter i de nederste etasjene med dårlige dagslysforhold, lite sol og uten utsikt. Reduserte statlige ambisjoner om boligkvalitet og samtidig ønske om fortetting i storbyområder, setter kommunenes vilje til å stille kvalitetskrav under kraftig press i møte med utbyggernes egne inntjeningskrav.

De tre motsetningene belyser de styringsmessige utfordringene og mulighetene som ligger innenfor rammen av kompakt byutvikling.

Reduserte statlige ambisjoner om boligkvalitet og samtidig ønske om fortetting i storbyområder, setter kommunenes vilje til å stille kvalitetskrav under kraftig press i møte med utbyggernes egne inntjeningskrav

En av de viktigste utfordringene er håndteringen av mulige mismatches mellom den formaliserte byutviklingsstrategien og den faktiske byutviklingen. Dette krever at lokale myndigheter både har vilje og evne til å gå inn med ressurser for å støtte opp om valgte strategier. Slik tilrettelegging kan komme i form av oppkjøp av arealer for å sikre grønnsstruktur eller ved etablering av ulike former for fysisk og sosial infrastruktur som reduserer utbyggers risiko ved å investere i området. Lokal tilrettelegging er imidlertid ikke alltid tilstrekkelig eller like enkelt. I storbyområder vil tilretteleggingen ofte omfatte arealer som inneholder viktige samfunnsfunksjoner, som jernbanetraseer, veisystemer eller strømmnett, eller arealer med statlig lokalisering. Lokale myndigheter vil derfor ha behov for koordinering med flere statlige aktører som kan ha sprikende interesser. Krav om bærekraftig byutvikling vil derfor ofte innebære at også at statlige myndigheter samordner sine aktiviteter og gir nødvendige avklaringer til det lokale nivået.

I prosjektet *Clean-up: Klima- og energiplanlegging i kommunene: Fra lov til gjennomføring*⁶ er det kommunenes utarbeidelse av klima- og energiplaner som sto i forgrunnen. Gjennom den reviderte plan- og bygningsloven ble kommunene i 2009 pålagt å utarbeide slike planer, og prosjektet har sett nærmere på hvordan kommunene har fulgt opp pålegget og arbeidet for å redusere klimautslipp, gjennomføre energieffektivisering og legge om til miljøvennlige energiformer. Prosjektet gjennomførte også en sammenligning med svenske kommuners arbeid med klima og energi.

Både Norge og Sverige peker på kommunal planlegging som virkemiddel for reduserte klimagassutslipp og omlegging til mer miljøvennlig energibruk. Men ingen har fastsatt klare mål for reduksjon av klimautslipp eller energiomlegging i kommunene, og det er heller ikke fastsatt mål om hvilke konkrete virkemidler kommunene skal bruke. Hovedinntrykket i begge landene er at den rettslige reguleringen er indirekte, og de rettslige styringsmidlene må kunne karakteriseres som myke virkemidler.

Prosjektet tegner et bilde av norske kommuner som forsøker å opptre i tråd med intensjonene i planretningslinjen. De fleste kommuner har vedtatt en klima- og energiplan, og kommunene selv mener at deres planer inneholder ambisiøse mål og realistiske tiltak. Men selv om de statlige planretningslinjene har

⁵ Handling conflict in compact city/centra development: How is local sustainable planning managed through new planning tools and practices? Prosjektet er ledet av HIOA/Senter for velferds- og arbeidslivsforskning/NIBR i samarbeid med NTNU og NMBU.

⁶ Climate emission and energy use planning at the local level: Top-down directives and bottom-up responses (Clean-up) Prosjektet er ledet av Cicero i samarbeid med NMBU, NIBR og Göteborgs Universitet.

medført en viss grad av formalisering og legitimering av arbeidet med reduksjon av klimautslipp i de kommunene, gjenstår det mye for at de skal få gjennomslag i faktisk klimapolitikk.

Resultatene indikerer i så måte at myke virkemidler har liten effekt når det ikke støttes opp med hardere virkemidler i form av insentiver, pålegg eller kontroll. Så vel gjennomgangen av de undersøkte kommunenes klima- og energiplaner og intervjuene med kommunale politikere og administratorer bekrefter denne hypotesen. En slik konklusjon støttes opp av svenske erfaringer hvor myke virkemidler i økende grad ble kombinert med statlige midler til lokale klima- og energitiltak utover 1990-tallet. Dette viste seg å øke de svenske kommunenes innsats på området og institusjonaliseringen av dette politikkområdet.

Når pålegget om utarbeidelse av klima- og energiplanene kom i 2009 ble dette i liten grad fulgt opp fra nasjonale og regionale myndigheter, og det ble tatt lite hensyn til de lokale variasjonene og mulighetene for å ta fatt på klimaarbeidet. Samtidig viser prosjektet at nettopp de lokale utviklingsstrategiene har størst betydning for både ambisjonsnivået i planene og bruken av planene i kommunene. Et forslag som kan bidra til mer målrettet og effektivt klima- og energiarbeid i norske kommuner vil derfor være å støtte opp de myke virkemidlene med økonomiske insentiver og/eller sanksjoner knyttet til faktisk måloppnåelse og samtidig følge dette opp med tettere dialog og forvaltningsmessig flernivåssamarbeid for å ivareta hensynet til lokale variasjoner.

Prosjektet *Utfordringer til en fjellpolitikk*⁷ ser nærmere på utfordringer knyttet til norsk fjellpolitikk. Utgangspunktet for prosjektet er at fjellregionene i dag er under økende press, med utflytting, ny hyttebebyggelse, stigende vernekrav og ønsker om lokal utvikling. Det er stor variasjon mellom fjellkommunene når det gjelder nærings- og befolkningsutvikling og på betydningen av vernede områder og arter. Et fellestrekk er likevel at de står ovenfor en utfordrende utviklingssituasjon og at de ser på ressursene i fjellområdene som viktige for fremtidig lokal verdiskaping.

Prosjektet viser at Norge ikke har en politikk og forvaltning som godt nok takler verken

de reelle motsetningene som oppstår mellom utvikling og miljøhensyn, eller de mulighetene som kan finnes. Mange lokale aktører opplever at handlingsrommet for utvikling er sterkt begrenset av miljøpolitikken, og at det ikke er samsvar mellom ambisjonene for utvikling og for vern.

Fokuset i forvaltningen er mer på tolkningen av regelverk enn på å finne løsninger som ivaretar både utvikling og miljø eller som reduserer negative effekter for enten utvikling eller miljø.

I ambisjonene for lokal utvikling har reiseliv en sentral plass. Reiseliv ses på som en av de få næringene som kan motvirke befolkningsnedgangen. Fra eksempel-

kommunene i prosjektet ser vi at reiseliv/friluftsliv har et reelt potensial for næringsutvikling i enkelte områder. Dette gjelder særlig de delene som ligger innenfor «rekreasjonsområdet» til større byer, og dermed har mulighet til å utvikle fritidsboligområder, og de stedene som ligger langs sentrale reiseruter. Andre steder er ambisjonen om reiseliv som næring mer basert på et usikkert «håp» om at satsingen kan gi resultater i mangel på alternativer. Prosjektet foreslår derfor at det gjøres et tydeligere skille mellom de få stedene i fjellområdene hvor reiseliv kan være en «utviklingsnæring» og bidra direkte til ny sysselsetting og bosetting, og de mange andre stedene hvor reiseliv i første rekke kan være et supplement til andre næringer og bidra til å opprettholde sysselsetting og bosetting.

På nasjonalt nivå har det vært tydelige politiske intensjoner om økt bruk av fjellets ressurser til lokal utvikling og om sterkere lokalt selvstyre. En kunne forvente at dette ville bidra til å redusere konfliktene mellom lokale aktører og statlig miljøforvaltning. Prosjektet viser imidlertid at konfliktnivået er minst like høyt som før. Dette gjelder ikke så mye i verneområdene hvor enigheten om vern er relativt bred, men i randsonene der det er mest aktivitet og fokus hos lokale aktører på utviklingsmuligheter. Prosjektet indikerer at det er flere grunner til at konfliktnivået fortsatt er høyt; 1) politiske intensjoner om «bruk og vern» er ikke fulgt opp i praksis, 2) politikk for økt selvstyre er blitt motvirket av sektorpolitikker som har styrket seg, 3) politiske tiltak for økt lokal styring gir i liten grad reell økt lokal innflytelse, og 4) fjellet har fått økt betydning for lokale aktører som ressurs for lokal utvikling.

Prosjektet foreslår derfor at det gjøres et tydeligere skille mellom de få stedene i fjellområdene hvor reiseliv kan være en «utviklingsnæring» og bidra direkte til ny sysselsetting og bosetting, og de mange andre stedene hvor reiseliv i første rekke kan være et supplement til andre næringer og bidra til å opprettholde sysselsetting og bosetting.

Prosjektet argumenterer for at planleggingen og forvaltningen av fjellområdene må endres dersom vi ønsker å oppnå de politiske målsettingene «bruk og vern». Konflikter må i større grad ses som legitime og som vanskelige å løse gjennom autorativ konsensus og maktbruk. Vekten bør heller legges på å diskutere hvordan makt

⁷ Mountain areas in Norway as attractive rural communities or urban recreational playgrounds: the challenges to a mountain policy Prosjektet er ledet av Østlandsforskning i samarbeid med NTNU, Høgskolen i Lillehammer, International Amenitity Migration Centre, MONTURBAN Regionalforschung GmbH, Nordlandsforskning, Umeå Universitet og the University of the Highlands and Islands.

og grunnleggende motsetninger kan håndteres. På et mer praktisk nivå må forvaltningen bli mer integrert, særlig når det gjelder arealforvaltning (verneområder og øvrige fjellområder) og beslutningsmyndighet. Institusjonen med makt over arealbruk må ha et samlet ansvar for fjellområdet, det vil si både for lokal utvikling og miljø. Prosjektet foreslår derfor å overføre områdevernet fra naturmangfoldloven til plan- og bygningsloven og kommuneplanens arealdel.

I prosjektet *Lokalpolitisk leiarskap i endring*⁸ er det særlig ordførernes nye lederrolle som har blitt studert. Prosjektet har sett på samspillet mellom ordførere og kommunenes administrative ledelse, og på forholdet mellom de politiske lederne og borgerne. Hovedhypotesene er at det har funnet sted en individualisering av lederskapet og at handlingsrommet for den kommunale ledelsen har blitt mer avgrenset som følge av statlige reguleringer.

Prosjektet konkluderer med at begge antakelsene langt på vei kan avkrefte: Lederskapet i kommunene blir i stor grad utøvd på en kollektiv måte, med sterkt politisk/-administrativt samarbeid, med stor grad av konsensuspolitikk og med omfattende bruk av nettverksmetodikk når kommunene agerer på området «samfunnsutvikling». I det siste ligger det også en konstatering av at kommunene har maktet å utvikle motstrategier mot endringer som isolert sett har pekt i retning av mindre lokalt selvstyre. Økt vektlegging av nettverksstyring og samarbeidsformer kan på mange måter sies å ha utvidet kommunenes handlingsrom.

Ordførerrollen kjennetegnes altså fortsatt først og fremst av stabilitet og ordfører-rådmannsrelasjonen kan fremdeles karakteriseres som «*I tospann*», og da særlig knyttet til spørsmål om lokal samfunnsutvikling. Samtidig tegner også prosjektet et bilde av en politisk hverdag i endring. Kommunene må løse mange nye oppgaver, og de må i økende grad samarbeide med private aktører i nye styringsnettverk. Dette gjør at ordførerne i økende grad forventes å utøve samfunnsretta entreprenørskap i tillegg til å være møteleder og politisk brobygger, en entreprenørskapsorientering de på mange måter deler med, og til en viss grad adopterer fra ledere i privat næringsliv. Men selv her ser vi at endring går hånd i hånd med stabilitet: i motsetning til lederskap i privat næringsliv er det for ordførernes del snakk om *samfunnsrettet* entreprenørskap, noe som i stor grad fordrer og baserer seg på en lederstil som er godt forankret i kommunen som institusjon.

I prosjektet blir denne kombinasjonen av stabilitet og endringsevne benevnt som «institusjonell tilpasningsevne». Et godt eksempel på det er reformen knyttet til «timeglasmodellen» der politisk og administrative makt

Resultatene tyder på at fordelingen av makt og myndighet som følger av offentlige reformer og endringer i plan- og bygningsloven er en nødvendig, men ikke tilstrekkelig betingelse for økt regional og/eller lokal styring

blir sentrert i relasjonen mellom ordfører og rådmann. På tross av at dette innebærer en formell og reell maktforskyvning, viser prosjektet at de folkevalgte politikerne ikke oppfatter det på samme måte. En survey til kommunestyrerepresentanter og toppledelsen opplever å ha stor innflytelse på lokalpolitikken og at arbeidet i kommunestyret har gitt dem økt interesse for lokalpolitikk. Andre reformer, som kommunal parlamentarisme, direktevalgte bydelsutvalg og direkte valg av ordfører har i liten grad blitt adoptert av det politiske systemet. Og kommunen som institusjon har, uten å gjennomgå store endringer, maktet å tilpasse seg en rekke krevende, nye oppgaver. Institusjonell tilpasningsevne er derfor et uttrykk som også fanger opp det faktum at kommunen stadig vekk forsvarer sin posisjon, ikke bare i det lokale landskapet, men også som sektor i det samla politiske systemet.

Avslutning

Prosjektene viser hvordan offentlig styring og planlegging i dag er preget av økende kompleksitet. Politikfeltene griper inn i hverandre, stadig flere hensyn skal balanseres, og antallet beslutningstakere og interessenter utvides. Prosjektene peker på at det er et stigende behov for samordning både vertikalt og horisontalt, men det er ikke én modell som passer overalt, og det er ofte uklart hvilke virkninger nye offentlige reformer og tiltak har. Et felles trekk med prosjektene kan sies å være at politiske tiltak for økt lokal eller regional styring har gitt mindre reell økning i den lokale innflytelsen enn forventet. Politikken for økt lokalt selvstyre har blitt motvirket av statlig sektorpolitikk som har styrket seg. Og selv om fylkene har stort potensial og fått flere verktøy for å ta en sentral regional koordinatorrolle innenfor sentrale politikkområder, mangler de ofte viljen eller evnen til å utfordre gammel praksis og ansvarsdeling. Resultatene tyder på at fordelingen av makt og myndighet som følger av offentlige reformer og endringer i plan- og bygningsloven er en nødvendig, men ikke tilstrekkelig betingelse for økt regional og/eller lokal styring.

⁸ *De-collectivisation of Decision-Making and the Decline of a Local Mandate* Prosjektet er ledet av Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning.

Prosjektoversikt

GOVERNANCE AND LEARNING: POLICY TOOLS AND CAPABILITIES FOR BETTER GOVERNANCE DESIGN

NORSK TITTEL: NETTVERK, STYRING OG LÆRING – BEDRE HÅNDBLING AV KOMPLEKSE SAMFUNNSPROBLEMER

Prosjektet ser på hvordan stat og kommune samarbeider på politikkområdene fysisk planlegging, bosetting av flyktninger og regional forskning og utvikling.

Prosjektet skal

- Beskrive horisontal, vertikal og diagonal samstyring på de tre politikkområdene, og sammenligne samstyringen; både på tvers av områdene og på utvalgte punkter internasjonalt med Danmark og Nederland.
- Forklare hvorfor samstyringen har funnet sin nåværende form.
- Vurdere hvilke konsekvenser dagens samstyring har for politisk kontroll, etablering av felles diskurser, erfaringsbasert læring og forbedring
- Gi anbefalinger om hvordan horisontal, vertikal og diagonal samstyring kan forbedres i fremtiden.

PROSJEKTANSVARLIG:

Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo

PROSJEKTLEDER:

Jostein Askim

NETTSIDE:

<http://www.sv.uio.no/isv/forskning/prosjekter/nettverk-kontroll-laering>

PUBLIKASJONER

Askim Jostein, Tom Christensen & Per Lægreid (2015), "Accountability and Performance Management: The Norwegian Hospital, Welfare, and Immigration Administration", i *International Journal of Public Administration* (Routledge), vol. 38 no. 13 (2015), s. 971-982.

Steen, Anton (2016), "Deciding Refugee Settlement in Norwegian Cities: Local Administration or Party Politics?". Published ahead of print in *Journal of Refugee Studies* (Oxford Journals) doi: 10.1093/jrs/few032.

Andersen, Bengt og Per Gunnar Røe (2016), "The social context and politics of large scale urban architecture: Investigating the design of Barcode, Oslo". Published ahead of print in *European Urban and Regional Studies* (Sage Journals) doi: 10.1177/0969776416643751

Kolltveit Kristoffer og Jostein Askim (2016), "Decentralization as Substantial and Institutional Policy Change: Scrutinizing the Regionalization of Science Policy in Norway". Accepted for publication in *Science and Public Policy* (Oxford Journals).

FROM SERVICE PROVIDER TO NETWORK NODE: DOES THE COUNTIES' COORDINATION ROLE CONTRIBUTE TO GOAL ATTAINMENT AND PUBLIC SECTOR INNOVATION?

NORSK TITTEL: FYLKESKOMMUNENES ROLLE SOM KOORDINATORER

Prosjektet tar opp den endrede rollen til fylkeskommunene fra å være serviceprodusent til å skulle agere primært som nettverkskoordinator. Tre politikkområder studeres: Regional planlegging, vannforvaltning og folkehelse.

Prosjektet skal etablere ny kunnskap om hvordan fylkeskommunene bruker sin styrkede posisjon for å løse sine oppgaver som koordinator på områdene regional utvikling, vannforvaltning og folkehelse. Videre skal det framskaffe innsikt i hvilke betingelser de arbeider under for å nå målene og skape innovative løsninger. Det skal sammenlignes med danske og svenske erfaringer.

PROSJEKTANSVARLIG:

By- og regionforskningsinstituttet NIBR, Høgskolen i Oslo og Akershus

PROSJEKTLEDER:

Marit Kristine Helgesen, deretter Hege Hofstad

NETTSIDE:

<http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NIBR/Prosjekter/Prosjekter-norsk/From-service-provider-to-network-node>

PUBLIKASJONER

Hendriks Frank, Anders Lidström og John Loughlin (2015), "Local and Regional Democracy in European Politics", I Magone, José M.(red), *Handbook of European Politics*, London and NewYork: Routledge.

Hofstad Hege og Gro Sandkjær Hanssen (2015), *Samfunnsutviklerrollen til regionalt folkevalgt nivå*, NIBR-rapport 2015/17. Oslo: NIBR – by og regionforskningsinstituttet HIOA.

Hanssen Gro Sandkjær og Hege Hofstad (2016), *Implikasjoner av større regioner for den regionale samfunnsutviklerrollen*, NIBR-rapport 2016:6, Oslo: NIBR – By og regionforskningsinstituttet HIOA.

Hofstad Hege, Jacob Torfing (2015), "Collaborative innovation as a tool for environmental, economic and social sustainability in regional governance", *Scandinavian Journal of Public Administration*, Vol 20, nr 3, 2015.

Hofstad Hege, Gro Sandkjær Hanssen, Asbjørn Røiseland (2015), «Nye regioner må bli attraktive partnere», i *Kommunal rapport* 02.11.2015.

Lidström, Anders (2016), "Sweden", I Merloni Francesco (red), *Regionalisation Trends in European Countries 2007-2015*, Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe.

Lidström Anders og Katarina Roos (2016), "County councils in a multi-level position", I Bertrana, Xavier, Björn Egner og Hubert Heinelt (red), *Policy Making at the Second Tier of Local Government in Europe*, Abingdon and New York: Routledge.

Røiseland Asbjørn, Hege Hofstad, Anders Lidström, Eva Sørensen (2015), «Introduction: Taking stock of regional governance in the Nordic countries», *Scandinavian Journal of Public Administration*, Vol 20, nr 3, 2015.

Torfing Jacob, Anders Lidström, Asbjørn Røiseland (2015), "The Scandinavian Regional Model: Accounting for the shift from convergence to divergence", *Scandinavian Journal of Public Administration*, Vol 20, nr 3, 2015.

Hovik Sissel og Gro Sandkjær Hanssen (2016), "The EU Water Framework Directive: Political anchorage of complex multi-level water governance networks in Norway", i *Journal of Environmental Policy & Planning* 18/4/2015: s535-555.

THE CASE OF COORDINATED LAND USE AND TRANSPORT POLICY: INVESTIGATING NEW TOOLS FOR REGIONAL GOVERNANCE AND POLICY COORDINATION (REGPOL)

NORSK TITTEL: SAMORDNET AREAL- OG TRANSPORTPOLITIKK – EN STUDIE AV NYE REGIONALE STYRINGSMEKANISMER

Prosjektet studerer hvordan forvaltningsreformen og endringer i plan- og bygningsloven har påvirket fylkenes arbeid med å samordne areal- og transportpolitikken på regionalt nivå.

Prosjektets skal analysere hvordan forvaltningsreformen og endringer i plan- og bygningsloven har påvirket fylkenes rolle som regional samordningsaktør i areal- og transportpolitikken. Prosjektet vil gi økt kunnskap om hvordan reformene påvirker samarbeidet på tvers av forvaltningsnivåer, fylkenes organisering av samordningsarbeidet og hvorvidt reformene faktisk bidrar til endret virkemiddelbruk og økt måloppnåelse. Prosjektet vil også bidra inn i den teoretiske diskusjonen rundt samordnet areal- og transportpolitikk, og hvordan statlige styringsstrukturer påvirker lokal og regional politikktøvelse og effektivitet.

PROSJEKTANSVARLIG:

Transportøkonomisk institutt, TØI

PROSJEKTLEDER:

Frode Longva

PUBLIKASJONER

Hansson Lisa og Frode Longva (2014), "Contracting accountability in network governance structures", i *Quality Research in Accounting and Management*, s92-110, 11/2/2014.

Krogstad Julie Runde, Frode Longva, Kenneth Løvold Rødseth, Aud Tennøy, Kjersti Visnes Øksenholt (2016), «Forvaltningsreformen og revidert Plan- og bygningslov: Har nytt ansvar og nye verktøy påvirket regional samordning av areal- og transportpolitikken?», TØI-rapport 5115/2016, Oslo: Transportøkonomisk institutt.

Leiren Merethe Dotterud, Julie Runde Krogstad og Frode Longva (2015), «Fra forvaltningsreform til kommunereform: Flytting av ansvar er ikke nok», i *Stat & Styring*, s61-64 3/2015 0803-0103.

Rødseth Kenneth Løvold, Finn Førsvund, og Farideh Ramjerdi (2014), "Examining the outcomes of public sector decentralisation: An index number approach", TØI Arbeidsdokument 50618/2014, Oslo: Transportøkonomisk institutt.

Tennøy Aud (2015), «Byutvikling for klimavennlige og attraktive byer», i *R/SS*, Møre og Romsdal fylkeskommune.

PLANNING AND SUSTAINABLE URBAN LAND USE – URBANPLAN

NORSK TITTEL: PLANLEGGING OG BÆREKRAFTIG AREALBRUK

Flere byområder er ikke utviklet så kompakt som myndighetene mener de bør være for å sikre bærekraftig arealbruk. Hva hindrer utbyggere og grunneiere i å bygge der myndighetene ønsker? Kan dette forklares med markedsmekanismer alene eller må vi se etter andre årsaker?

Forskningsprosjektet skal bidra til økt innsikt i urbane tomtemarkeder og samspillet mellom markedskrefter, institusjonelle forhold og planlegging for å medvirke til raskere realisering av målsetting om bærekraftig arealbruk.

PROSJEKTANSVARLIG:

Institutt for landskapsplanlegging, Universitetet for Miljø- og biovitenskap

PROSJEKTLEDER:

Berit Irene Nordahl

NETTSIDE:

<https://www.nmbu.no/om/fakulteter/samvit/institutter/ilp/forskning/prosjekter/node/20283>

PUBLIKASJONER

Holt, Fredrik (2015), "Jordskifte i byer og tettsteder.

Fordeling av planskapt verdier i Norge og Tyskland",
I *Kart og Plan*, s207-220, Vol. 75, 3/2015.

Nordahl, Berit Irene (2014), "Reguleringsrisiko og risikoprofil", I Røsnes, August og Øystein Kristoffersen (red), *Eiendomsutvikling i tidligfase. Revidtert versjon 2014*, Oslo: Rembra Forlag, Senter for Eiendomsfag.

Nordahl, Berit Irene (2015), «Har kommunene mistet styringen over den kompakte byutviklingen? Økonomiske drivere og kommunenes styringsmuligheter», s61-70 i Hansen, Hofstad og Saglie (red), *Kompakt byutvikling – Muligheter og utfordringer*, Oslo: Universitetsforlaget.

Sommervoll, Dag Einar (2014), "Homes and Castles: Should We Care about Idiosyncratic Risk?", I *Land Economics*, s700-715, November 2014, no 90 (4).

HANDLING CONFLICT IN COMPACT CITY/CENTRA DEVELOPMENT: HOW IS LOCAL SUSTAINABLE PLANNING MANAGED THROUGH NEW PLANNING TOOLS AND PRACTICES? – SUSPLAN

NORSK TITTEL: HÅNDTERING AV MOTSTRIDENDE HENSYN I KOMPAKT BYUTVIKLING

Hvordan kanalisere byer inn og håndtere spenninger og konflikter i kompakt byutvikling gjennom arealplanlegging. Hvordan avveies ulike hensyn– og hvordan blir kjernedimensjoner i bærekraftig byutvikling ivaretatt?

Prosjektet skal få mer kunnskap om drivkreftene i byutviklingen, og hvordan planprosesser, nye planverktøy, medvirkning fra lokalsamfunn og politisk styring kan bidra til å nå de overordnede målene for en bærekraftig byutvikling.

PROSJEKTANSVARLIG:

By- og regionforskningsinstituttet NIBR, Høgskolen i Oslo og Akershus

PROSJEKTLEDER:

Inger-Lise Saglie, deretter Gro Sandkjær Hanssen

NETTSIDE:

<http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NIBR/Prosjekter/Prosjekter-norsk/DEMOSREG-Handling-conflict-in-compact-city-centra-development-How-is-local-sustainable-planning-managed-through-new-planning-tools-and-practices>

PUBLIKASJONER

- Falleth, Eva og Gro Sandkjær Hanssen (2012), "Medvirkning i planlegging", kapittel 10 i Aarsæther, N., E. Falleth, T. Ringholm og R. Kristiansen (2012) *Utfordringer for norsk planlegging – kunnskap, bærekraft, demokrati*. Kristiansand: Høyskoleforlaget. s. 187-203 ISBN 978-82-7534-901-6
- Hanssen, Gro Sandkjær (2012), "Negotiating Urban Space: Challenges of Political Steering in Market- and Network-oriented Urban Planning", i *Scandinavian Political Studies*, Volume 35, Issue 1, s22-47.
- Hanssen, Gro Sandkjær (2013), «Medvirkning med virkning?» I *PLAN*, s18-23, 3/2013.
- Hanssen, Gro Sandkjær and Eva Irene Falleth (2014), «Market oriented Urban Planning – Constraining Citizen Participation», in *Local Government Studies*, 40 (3), s403-428, DOI: 10.1080/03003930.2013.834254.
- Hanssen, Gro Sandkjær and Eva Irene Falleth (2014), "Broad Civil Society Participation? Mapping the Role of Local Associations in Urban Planning in Norway?" I *Local Government Studies*, 40 (3), s403-428.

- Hanssen, Gro Sandkjær og Hege Hofstad (2013), *Compact City Policies in England, Denmark, the Netherlands and Norway, NIBR-rapport* 2013:30, Oslo: NIBR – by og regionforskningsinstituttet HIOA.
- Hanssen, Gro Sandkjær, Hege Hofstad og Inger-Lise Saglie, red (2015), *Kompakt byutvikling – Muligheter og utfordringer*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Higdem, Ulla and Gro Sandkjær Hanssen (2014), "Handling the two conflicting discourses of partnerships and participation in regional planning", i *European Planning studies*, s1444-1461, Vol 22 Issue 7 2014.
- Hofstad, Hege (2015), "Handling tensions in the "everyday landscape": Moving beyond the development-conservation conflict?", i *Environment and Planning C: Government and Policy*, s358-375, Vol 33/2015
- Holth, Ina Vibeke (2012), *Byliv i transformasjonsområder*, Masteroppgave ved NMBU, institutt for landskapsplanlegging.
- Mäntysalo, R., Jarenko, K., K.L. Nilsson and I.-L. Saglie (2014), "Legitimacy of Informal Strategic Urban Planning? Observations from Finland, Sweden and Norway", i *European Planning Studies*, s349-366, Vol 23-2015, issue 2.

- Murphy, Melissa Anna (2014), "Reading Conflicts and Congruencies in the Built Environment", I *Spandrel Journal of School of Planning and Architecture*, New Dimensions in Research of Environments for Living, s98-107, Issue 8, 2014, SPA Press: Bhopal.
- Ruud, Jørgen Amos (2013), *Vektlegging av utearealkvalitet i fortetningsprosjekt i kompakt by*, Masteroppgave ved NMBU, institutt for landskapsplanlegging.
- Sager, Tore (2014), "Ideological traces in plans for compact cities: Is neo-liberalism hegemonic", I *Planning Theory*, s268-295, Vol 14, number 3/2014.
- Saglie, I-L. and Thorén, K.H (2014), «Perspektiv og kunnskapsproduksjon. Eksempel fra konsekvensutredninger om naturmangfold», s165-184 i Holth, F. and Winge, N.K (red), *Konsekvensutredninger. Rettsregler, praksis og samfunnsvirkninger*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Schmidt, Lene (2014), *Kompakt by, bokkvalitet og sosial bærekraft*, NIBR-rapport 2014:12, Oslo: NIBR – by og regionforskningsinstituttet HIOA.
- Schmidt, Lene (2015), «Den kompakte byen – implikasjoner for folkehelsen», i *Plan 3-4/2015*.
- Selvig, Vilde (2014), *Rom for alle? En studie av Oslo kommunes styringsverktøy i planlegging av offentlig rom*. Masteroppgave ved NMBU, institutt for landskapsplanlegging.
- Sirowy, Beata (2014), "Hermeneutics, Aesthetics, and the Arts", I Malpas, J. og H.-H.Gander (red), *The Routledge Companion to Hermeneutics*, New York: Routledge.
- Sirowy, Beata (2014), "Urban public spaces: the local and global dimension", I *KOTE # 4 Allmenhetens rom*, s73-75.
- Sirowy, B (2014), «Architectural ethics: a phenomenological perspective», s177-194 i G. Fløistad (red), *Contemporary Philosophy: a New Survey. Ethics or Moral Philosophy*, Dordrecht: Springer.
- Svingen, Martin Refseth (2015), *Høyhus i Sandnes? En diskursanalyse av diskusjonene om høyhus som en del av byutviklingen i Sandnes sentrum*. Masteroppgave i samfunnsgeografi, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO.
- Thorén, KHT and Saglie, I-L (2013), "Green structure under pressure - about knowledge in planning processes. Case study from Oslo", I Fábos, J.G., Lindhult, M., Ryan, R.L., & Jacknin, M. (red), *Proceedings of Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning*, s293 – 299, Amherst: University of Massachusetts.

MOUNTAIN AREAS IN NORWAY AS ATTRACTIVE RURAL COMMUNITIES OR URBAN RECREATIONAL PLAYGROUNDS: THE CHALLENGES TO A MOUNTAIN POLICY

NORSK TITTEL: UTFORDRINGER TIL EN FJELLPOLITIKK

Fjellområdene i Norge har spredt bosetting, synkende folketall og enorme naturressurser som kommer hele landet til nytte. Skal fjellområdene utvikles som attraktive bygdesamfunn eller som rekreasjonsområder for en voksende bybefolkning?

Prosjektet skal utvikle kunnskapsgrunnlaget for en fjellpolitikk innen tre temaer: reiseliv/rekreasjon, planlegging og forvaltning av verne områder, og deltakelse og innflytelse.

PROSJEKTANSVARLIG:

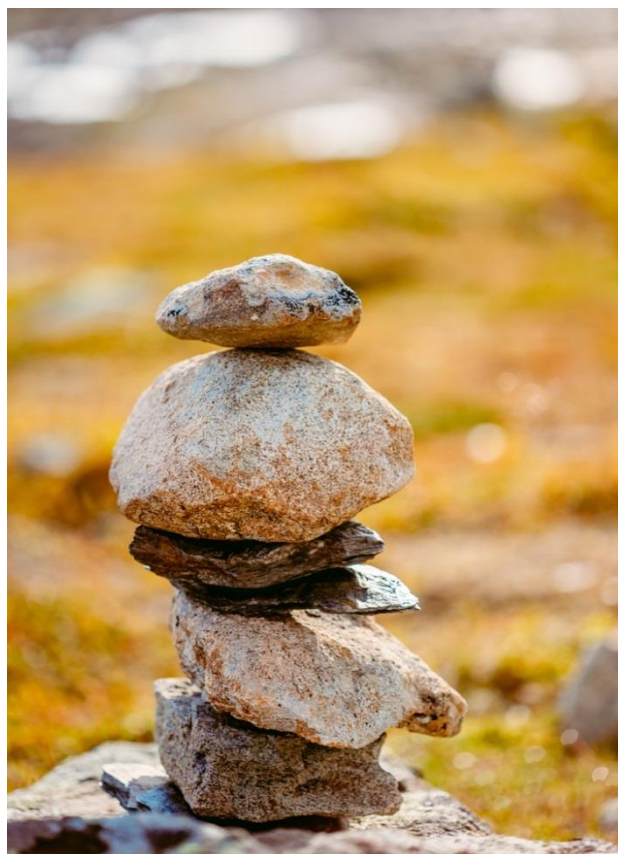
Stiftelsen Østlandsforskning

PROSJEKTLEDER:

Terje Skjeggedal, deretter Kjell Overvåg

PUBLIKASJONER

- Arnesen, T., Overvåg, K., Skjeggedal, T., Ericsson, B. (2012), «Trancending orthodoxy: the multi-house home, leisure and the transformation of core periphery relations », I Danson, M., De Souza, P. (red.), *Regional development in Northern Europe*, Regions and cities, s.182-195/2012. Oxon: Routledge.
- Flognfeldt, Thor (2013), «Rural Tourism in Norway», I Fredricsson, Christian og Lucas Smas (red), *Small-scale Tourism in Rural Areas : Trends and Research in the Nordic Countries*, s33-38, Nordregio Working Paper 2013:3. Nordic Center for spatial development.
- Skjeggedal, Terje og Kjell Overvåg (2014), «Fjellkommuner i Norge: Bygdesamfunn eller verneområder?», i *Utmark*, 1-2/2014.
- Skjeggedal, T. og K. Overvåg (2013), *Vern og bruk i Forollhogna – utvikling og utfordringer*, ØF-notat 4/2013. Lillehammer: Østlandsforskning.
- Skjeggedal, T. og K. Overvåg (2012), «Fjellkommuner i Norge», i *Utmark*, 2/2012.
- Skjeggedal, T., Overvåg, K., Flognfeldt, T., Ringholm, T. (2013), «Ti år med "fjellteksten"», i *Utmark*, 1/2013.
- Skjeggedal, T., K. Overvåg, B. Ericsson, T. Arnesen (2011), «Utfordringer til en fjellpolitikk», i *Utmark*, 1-2/2011.

CLIMATE EMISSION AND ENERGY USE PLANNING AT THE LOCAL LEVEL: TOP-DOWN DIRECTIVES AND BOTTOM-UP RESPONSES (CLEAN-UP)

NORSK TITTEL: KLIMA- OG ENERGIPLANLEGGING I KOMMUNENE: FRA LOV TIL GJENNOMFØRING

Norske kommuner er pålagt å ha klima- og energiplaner. En undersøkelse skal nå se på hvordan kommunene følger opp disse i planleggingen, hvordan de gjennomfører tiltak og hvilke virkemidler de tar i bruk.

Prosjektet skal forstå hvordan kommunene følger opp statlige føringer og krav om klima- og energiplanlegging i planprosesser og i innføring av tiltak og virkemidler.

PROSJEKTANSVARLIG:

CICERO Senter for klimaforskning

PROSJEKTLEDER:

Hege Westskog

NETTSIDE:

<http://www.cicero.uio.no/no/posts/prosjekter/demosreg>

PUBLIKASJONER

Kasa, Sjur (2015), «Svenskene - ambisiøse og annerledes», i *Klima. Norsk magasin for klimaforskning*, Oslo: Cicero.

Kasa, Sjur, Hege Westskog, Lennart J. Lundqvist (2014), «Kommunal Plaring för ökad energieffektivisering - verkan av ändringar i norsk og svensk planlagtstiftning», i *Plan : Tidsskrift for samfunnsplanlegging, byplan og regional utvikling*, s36-39, 68/2014.

Lundqvist, Lennart J. (2015), «Planning for Climate Adaptation in a Multi-level Context: The Gothenburg Metropolitan Area», i *European Planning Studies*, Published online June 2015.

Rose, Lawrence E., Stine Aakre (2015), *Kommunal klima- og energiplanlegging: Et innblikk fra sidelinjene*, Cicero-rapport 2015:01. Oslo: Cicero

Stokstad, Sigrid (2014), *Rettslige krav til kommunal klima- og energiplanlegging*, NIBR-notat 2014:109. Oslo: NIBR – by og regionforskningsinstituttet HIOA.

Westskog, Hege og Sjur Kasa (2015), «Myk politikk gir mye resultater», i *Klima. Norsk magasin for klimaforskning*. Publisert 07.05.2015, Oslo: Cicero.

DE-COLLECTIVISATION OF DECISION-MAKING AND THE DECLINE OF A LOCAL MANDATE

NORSK TITTEL: LOKALPOLITISK LEIARSKAP I ENDRING

Prosjektet dreier seg om lokalpolitisk leiarskap og styring. Med utgangspunkt i styringsreformer, partnerskapstrender og lokale krav spør vi om lokale leiarskapsroller og dermed vilkåra for lokalpolitisk styring er i endring.

Prosjektet skal bidra til auka kunnskap om korleis ordførarar oppfattar og utformar sine leiarroller, med utgangspunkt i at dei er stilt overfor mange og dels motstridande forventningar og krav. Vidare vurderer vi forholdet mellom politisk og administrativ leiing som avgjerande for kvaliteten på den kommunale styringa, og tar sikte på å kartlegge vilkåra for eit produktivt samspel mellom desse nøkkelfunksjonane. Prosjektet har som mål å gi innsikt i korleis kommunale leiingar handterer reformer og endringar, korleis dei forhold seg til ressursar og utfordringar i omgivingane, lokale krav og forventningar, og statleg politikk og rammeverk.

PROSJEKTANSVARLIG:

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet

PROSJEKTLEDER:

Nils Aarsæther

PUBLIKASJONER

Aarsæther, Nils og Hilde Bjørnå (2016), "Enstemmig vedtatt?" i *Fagbladet samfunn og økonomi*, s 30-43 1/2016.

Aarsæther, Nils (2015), "Coping strategies in the North: A model for community restructuring applied to Northern Norway", s 247-258 i Tor Arne Gjertsen og Greg Halseth (red), *Sustainable Development in the Circumpolar North - From Tana, Norway to Oktemtsy, Russia*, Prince George, BC, Canada: UNBC Community Development Institute.

Aarsæther, Nils (2014a), «Kommunereform - for morgendagens utfordringer?» i *Fagbladet samfunn og økonomi*, s18-29 1/2014.

Aarsæther, Nils (2014b), «Innovative kommuner - i møte med en ny strukturreform», i *Stat og styring*, s59-60, 24/2014.

Aarsæther, Nils (2014c), «Kommunesamanslåing og eldsjeler», kronikk i *Sunnmørsposten*.

Aarsæther, Nils og Knut H Mikalsen, red (2015), *Lokalpolitisk lederskap i Norden*, Oslo: Gyldendal Akademisk.

Aarsæther, Nils, Tord Willumsen, Marcus Buck (2015), «Maktforskyvning på toppen? Ordførere og rådmenn i norske kommuner», s214-238 i Nils Aarsæther og Knut H Mikalsen (red), *Lokalpolitisk lederskap i Norden*, Oslo: Gyldendal Akademisk.

Aarsæther, Nils, Tord Willumsen, Hilde Bjørnå, Marcus Buck, Knut H Mikalsen (2016), *Representantundersøkelsen 2015 - "Stø kurs i opprørt farvann"*, UiT Norges Arktiske Universitet.

Bjørnå, Hilde (2014), *Local Government reforms the past 25 years? The case of Norway*, LOCREF WG II, COST-country report.

Bjørnå, Hilde (2013), «Når kommunestørrelsen blir en utfordring». I S. Jentoft, J. I. Nergård, & K. A. Røvik (red), *Hvor går Nord-Norge?* s185-196, Stamsund: Orkana Forlag.

Bjørnå, Hilde (2012), "Women in Charge: Politics in Women Majority Local Councils in Australia", I *Commonwealth Journal of Local Governance*, s51-69: 10/2012.

Bjørnå, Hilde og Knut Mikalsen (2015), «Facilitative leadership Revisited», *Lex Localis - The Journal of Local Self-Government*, s953-972, 4/13/2015.

Mikalsen, Knut (2013), «Geografi og politisk rekruttering - skråblikk på et klassisk tema i norsk politikk», I S. Jentoft, J. I. Nergård, & K. A. Røvik (red), *Hvor går Nord-Norge?* s169-185, Stamsund: Orkana Forlag.

Mikalsen, Knut og Hilde Bjørnå (2015), «Den norske ordføreren: Begrenset myndighet, mye makt?», s169-195 i Nils Aarsæther og Knut H Mikalsen (red), *Lokalpolitisk lederskap i Norden*, Oslo: Gyldendal Akademisk.

Mikalsen, Knut H og Hilde Bjørnå (2015b), «Oppslutning til besvær?», kronikk i *Finnmark Dagblad*.

Mikalsen, Knut H og Nils Aarsæther (2015), «Samfunnsbygging, makt og samspill: Lokalpolitisk lederskap i Norden», 13-27 i Nils Aarsæther og Knut H Mikalsen (red), *Lokalpolitisk lederskap i Norden*, Oslo: Gyldendal Akademisk.

Torsteinsen, Harald og Hilde Bjørnå (2012), «Agencies and transparency in Norwegian local government». I *Scandinavian Journal of Public Administration*, s5-25, Vol 16, No1 (2012).

Willumsen, Tord (2015), «Lederskap på toppen - Den norske "timeglassmodellen" i praksis», s196-213 i Nils Aarsæther og Knut H Mikalsen (red), *Lokalpolitisk lederskap i Norden*, Oslo: Gyldendal Akademisk.

Willumsen, Tord, Nils Aarsæther, Hilde Bjørnå, Marcus Buck (2014), *Rådmannsundersøkelsen 2013*, Institutt for sosiologi, statsvitenskap og samfunnsplanlegging, Universitetet i Tromsø.

Norges forskningsråd

Drammensveien 288
Postboks 564
1327 Lysaker

Telefon +47 22 03 70 00
post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no

Utgiver:

© Norges forskningsråd
Demokrati, styring og regionalitet –
DEMOSREG
www.forskningsradet.no/demosreg

Design omslag: Design et cetera AS
Foto omslag: Shutterstock

Oslo, november 2016

ISBN 978-82-12-03563-8 (pdf)

Publikasjonen kan lastes ned fra
www.forskningsradet.no/publikasjoner